

STUDIU PRIVIND CONDIȚIILE DE VIAȚĂ ALE POPULAȚIEI ROME ÎN COMUNITĂȚI RURALE INTERETNICE

1. Înaintea proiectului

La baza demarării proiectului "Comunitatea rurala activa" s-a aflat dorința de a aduce o dinamică efervescentă între diferiți actori locali pentru a dezvolta zona comunei Racos. În primul rând a fost vizată comunitatea de romi care trăiește vizibil la marginea populației majoritare de români și unguri. Discrepanța dintre condițiile de viață ale acestor grupuri este uluitoare încă de la prima vedere și poate fi remarcată prin arhitectura caselor, îmbrăcămintea și aspectul igienic al oamenilor, precum și salubritatea gospodăriilor.

- ⇒ Dacă în zonele în care locuiesc românii străzile sunt asfaltate sau macar amenajate cu pietris, în zonele populate de romi străzile sunt preponderent de pământ, făcând accesul dificil și lăsând un aspect neglijent.
- ⇒ Casele din comunitatea roma sunt în mare parte constituite dintr-o singură încăpere. Construcțiile sunt improvizate din materiale recuperate (lemn, amestec de lut, plastic, cărămizi) - unele case nu au geamuri.
- ⇒ Am observat un număr foarte mare de copii pe stradă și o densitate foarte mare de locuitori în comunitatea roma.
- ⇒ Cuplarea la curent electric se face pe baza unor fire cuplate de maniera improvizată, iar gospodăriile nu au toate acces la apă curentă.

Studiu de elavare a comunității rome

Aceste constatări au dus la dorința interpretării unei evaluări ample pentru a înțelege motivele din spatele acestor diferențe.

Punctul focal au fost în primul rând copiii, am considerat că trebuie vizate grupurile de tineri din comunitate pentru a putea cu adevărat propune o schimbare pe viitor. La o primă inspecție am constatat că există un dezinteres pronunțat față de instituțiile de învățământ. Aceasta ne-a făcut să conducem o analiză cu privire la frecvența școlară a copiilor romi, pentru a înțelege relația dintre instituțiile școlare și familiile rome din punctul de vedere al familiilor și al profesorilor din școlile locale.

În ceea ce privește adulții, studiul a urmărit să cunoască aspecte legate de

- ⇒ pregătirea școlară a acestora,
- ⇒ calificările în domeniul muncii
- ⇒ orasele/comunele de tranzit pentru locuri de muncă
- ⇒ cunoașterea meseriilor tradiționale
- ⇒ alte activități economice

Acest studiu a fost efectuat pe baza de chestionare în peste 100 de gospodării în comunele Racos, Mateias și Hoghiz.

2. Activități inițiate

În cadrul proiectului au fost deasemenea propuse activități practice cu scopul de transmiterii de cunoștințe copiilor, pe care să se poată folosi ca unelte pentru a avansa și pentru a accesa condiții de trai decente. Am făcut alegerea de a integra numai copiii școlarizați în proiectul nostru de activități practice, din dorința de a stimula participarea activă la școală. Prin crearea unor activități extra școlare am căutat să atribuim o importanță mai mare școlii și o valorizare a acesteia în fața publicului. Colaborarea cu școală, actorul determinant care exercită o influență asupra copiilor mici, ni s-a părut indispensabilă.

Pe baza acestor considerații, trei activități participative au fost inițiate în colaborare cu primăriile și școlile locale:

2.1. Grădina practică

Grădina practică a vizat profesorii și elevii școlilor generale din Racos, Mateias și Hoghiz. Datorită spațiului pus la dispoziție de către primăriile locale am putut organiza grădini școlare colective în care copiii să învețe despre întregul ciclu de grădinarit:

Lucrarea pământului → plantarea semintelor și a rasadurilor → întreținerea plantelor → recolta.

Toți elevii interesați au putut participa la acest proiect. Aceștia au fost îndrumați de către profesori și membrii asociației Carpaterra.

Proiectul grădinii practice are următoarele scopuri:

- ⇒ Crearea unor activități practice în cadrul unui spațiu convivial și multi-etnic pentru elevi
- ⇒ Posibilitatea de a întreține relația cu profesorii și colegii și în timpul vacanțelor școlare pentru a diminua abandonul școlar
- ⇒ Transmiterea unor cunoștințe practice pe care elevii le pot transmite părinților lor
- ⇒ Încurajarea grădinaritului în mediul rural ca mijloc de auto-sustenere alimentară

2.2. Campionatul de fotbal între școlile locale

Această activitate a fost deasemenea propusă pentru a aduce divertisment în cadrul programului școlar și pentru a stimula activitatea sportivă și spiritul de echipă. Terenul a fost pus la dispoziție de către primărie. Elevii au fost încadrați de către profesori și membrii asociației Carpaterra. Au participat ca și jucători X elevi, iar restul elevilor și locuitorilor au fost invitați la eveniment ca suporteri și spectatori.

Obiectivele acestei initiative au fost:

- ⇒ Crearea unui eveniment sportiv ca mijloc de animatie locala: eveniment colectiv organizat
- ⇒ Amenajarea si punerea la dispozitie a unui teren de fotbal care sa poata fi folosit si dupa finalizarea proiectului
- ⇒ Motivarea elevilor si diminuarea abandonului scolar
- ⇒ Folosirea sportului ca mediu de disciplina si munca de echipa intra etnica

2.3. Module de educatie non formală

Modulele educative propuse de proiect implică elevii de toate vârstele (clasele V-VIII) în activități interactive, în care informația asimilată este dublată de practică. Modulele educative propuse abordează teme care nu sunt cuprinse în programa școlară, dar care sunt utile pentru dezvoltarea socială și culturală a elevilor și îi pregătesc pentru viața activă.

Modulele educaționale implementate au fost:

Micul fermier : cunoștințe și practici de bază necesare unui fermier pentru întreținerea unei grădini de subzistență (Grădina practică)

Meseria mea viitoare : educație antreprenorială pentru tineri (Program de simulare Firma Virtuală). Elevii învață modul de organizare și operare a unei firme și simulează proceduri de management.

Școala familiei : elevii învață și schimbă informații despre : amenajarea propriei locuințe pentru confortul locuirii, amenajarea curții și grădinii, înfrumusețarea străzii, întreținerea și animarea spațiului public, elemente de igienă corporală și a alimentației, elemente primare de prim-ajutor în cazul accidentelor casnice

Patrula de mediu : elevii identifică oportunități și pericole de mediu în localitatea lor, fac inventarul pe teren, propun soluții și le transmit spre informare autorităților locale

Bucătăria rapidă : elevii învață și experimentează rețete de mâncăruri sănătoase, care folosesc legume și zarzavaturi din grădină și fructe din livadă, fără procesarea termică a alimentelor, cu respectarea normelor de igienă

Modulele educaționale folosesc discuțiile de grup, deplasările pe teren, procedura de soluționare a unei probleme, metode de promovare a unei inițiative/soluții etc.

Modulele stimulează inițiativa individulă și de grup, creativitatea, libertatea expresiei, colaborarea, generarea soluțiilor și aplicarea lor în practică.

Obiectivele acestei activități au fost:

- ⇒ Dezvoltarea abilităților de soluționare a problemelor
- ⇒ Dezvoltarea aptitudinilor pentru formularea și promovarea unei inițiative
- ⇒ Creșterea încrederii în forțele proprii pentru accesarea pieței muncii
- ⇒ Încurajarea creativității și a inițiativei pentru dezvoltarea vocațională a elevilor
- ⇒ Armonizarea comunicării și colaborării între grupurile etnice prin activități comune

2.4. Vizionări de filme despre și pentru comunitățile interetnice

Au fost organizate 6 vizionări de filme pentru comunitățile rurale inter-etnice la Școlile Gimnaziale din Racoș și Hoghiz. Tematica filmelor a fost diversă: filme despre meșteșugurile tradiționale (sculptura în lemn, realizarea obiectelor gospodărești din materiale tradiționale – coșuri, feronerie, împletituri de lână), practici agricole simple, protecția mediului, arii naturale protejate, obiceiuri și tradiții ale grupurilor etnice, artă stradală.

Obiectivele acestei activități au fost:

- ⇒ Conștientizarea apartenenței la o comunitate multiethnică
- ⇒ Coeziunea socială prin cultură și respectul pentru tradiții și obiceiuri
- ⇒ Descoperirea diferențelor ca sursă de colaborare pentru durabilitatea comunității

STUDIUL DE EVALUARE

1. Obiectivele

În cadrul proiectului “Comunitatea rurala activa” studiul de evaluare al situației populației romă din comunele Racoș și Hoghiz a fost interprins de către asociația Carpaterra în colaborare cu asociația Impreuna pentru dezvoltare, sub îndrumarea antropologului expert Simina Balan.

Acest studiu și-a propus o analiză a condițiilor de viață a populației de etnie romă din comunele Racoș, Hoghiz și Mateias, județul Brașov. Scopul analizei este mai întâi identificarea problemelor principale ale populației vizate, prin întâlniri nonformale în cadrul de viață a persoanelor și ulterior propunerea unor soluții în vederea ameliorării modului de viață a comunității.

Acest studiu s-a întins pe o perioadă totală de un an, timp în care s-au efectuat vizite de teren regulate, întâlniri cu autoritățile locale, și discuții repetate cu localnicii și profesorii din școlile localităților vizate.

Pentru evaluarea cantitativă a situației familiilor, s-au folosit două tipuri de chestionare create de antropologul expert :

1. Cel destinat unei anchete de familie, creat pentru colectarea de informații cu privire la patru domenii diferite:
 - ⇒ Educație
 - ⇒ Muncă
 - ⇒ Situație socială
 - ⇒ Sănătate
2. Cel destinat profesorilor din școlile locale, solicitând părerea lor în următoarele privințe:
 - ⇒ Motivul abandonului școlar la elevii romi

⇒ Sugestii de initiative pentru diminuarea abandonului școlar.

Chestionarele au fost completate în principal de 4 studenți în anul 3 la Facultatea de Sociologie din cadrul Universității Transilvania, voluntari ai asociației Impreună Pentru Dezvoltare. Implicarea în activitățile asociației le-a permis studenților să pună în practică noțiuni de teorie învățate la facultate și să asigure o bună desfășurare a procesului de anchetă.

2. Rezultatele anchetei de familie

2.1. Educație : Familiile

Pe baza chestionarelor efectuate în 100 de gospodării am urmărit să aflăm nivelul de școlarizare al părinților cu vârste între 20 și 50 de ani.

S-a stabilit o medie de frecvență a școlii de 4,4 clase.

16% dintre persoanele chestionate au declarat că nu au fost niciodată școlarizați.

Motivul principal al abandonului școlar sunt, în ordinea importanței:

Lipsa de condiții
Necesitatea de a lucra încă de la o vârstă fragedă
Dezinteresul părinților față de școală
Măriașul timpuriu
Neînțelegeri cu profesorii

În proporție mare, membrii din comunitatea romă nu văd interesul de a merge la școală. Materiile predate și mediul școlar rămân elemente abstracte în viața lor de zi cu zi. Aceștia preferă soluțiile imediate și de scurtă durată în locul unui parcurs școlar asiduu și de lungă durată. Deși mulți membri ai comunității recunosc că și-ar fi dorit să meargă mai mult la școală, tot aceștia spun că din păcate condițiile de viață precare nu le permit să continue studiile și îi împing spre abandonul școlar.

Între timp, de trei anotimpuri, între primăvară și toamnă, aceștia pot îndeplini diverse activități agricole sezoniere: merg la săpă, la cultivat legume, la recoltat, la strans fanul și la cules de fructe și plante sălbatice. Aceste activități sunt îndeplinite cel mai des în grup, mai mulți membri ai unei familii putând să lucreze împreună. Părinții preferă să ia copiii cu ei la muncă pentru a-i ajuta dar și pentru că adesea nu știu dacă se vor întoarce acasă înainte ca aceștia să iasă de la școală.

Tot la lipsa de condiții intră și faptul că în comunitățile vizitate pot locui chiar și 10 persoane într-o singură încăpere. Numai foarte puține gospodării au acces la apă curentă în casă, iar majoritatea se plâng de lipsa curentului electric. Într-un asemenea mediu, copiii nu pot studia acasă, iar părinții nu sunt capabili să îi ajute la teme. Din cauza acestora pentru copiii din aceste comunități este dificil să urmărească programul școlar în același ritm ca și colegii lor. Rezultatele slabe ale acestor elevi îi decouragează să continue școala.

Odata iesiti din ciclul primar de scolarizare, copii romi au tendinta sa favorizeze mediul familial sau cel comunitar. Nivelul de studiu in scoala generala necesita mai multa asiduitate din partea elevilor. Daca in ciclul primar diferentele intre romi, romani si maghiar nu se fac usor simtite, incepand cu clasa a 5-a incepe sa se insteureze o distanta intre capacitatile fiecarui elev, iar dificultatile de acasa si starea materiala incep sa isi spuna cuvantul. Incepand cu aceasta varsta copii din comunitatea roma vor incepe sa isi caute independenta financiara sau sa contribuie la situatia familiei, pe cand copii romani si maghiari tind sa ramana inca sub protectia si ingrijirea parintilor.

2.2. Educație: Profesorii

Vazute de catre profesori problematicele elevilor romi in mediul scolar sunt urmatoarele:

Igiena corporala precara
Limbajul vulgar
Intarziere la prima ora de curs
Nerespectarea regulilor
Comportamentul agresiv
Absentele

Tot acestia considera ca aceste aspecte impiedica buna integrare a copiilor romi in scoli, desi intrebati daca elevii romi sunt discriminati de catre colegii lor de scoala, niciunul nu a raspuns pozitiv. Totusi profesorii considera ca aceste aspecte duc la auto-excluderea copiilor din activitatile din timpul recreatilor si in final la marginalizarea lor.

Motivele abandonului scolar din punctul de vedere al profesorilor sunt:

Conditii materiale
Plecarea parintilor in strainatate
Dezinteresul parintilor fata de activitatea scolara a copiilor
Lipsa locurilor de munca
Performanta scolara slaba
Nevoia de a ingriji fratii mai mici
Casatoriile timpurii (mai ales la fete)

Elevii romi se arata interesati in principal de materii practice precum sportul, desenul si muzica si de "discipline cu caracter narativ" (limba romana, istorie).

Multi dintre profesori s-au aratat foarte preocupati de situatia copiilor romi si au tinut sa impartaseasca povesti individuale despre situatii familiale foarte complexe. Tot acestia se simt insa neputinciosi si depasiti de situatii, mai ales tinand cont de numarul mare si de diversitatea cazurilor.

In acelasi timp, intr-un interviu informal pe care l-am avut cu profesorii, acestia au sustinut ca "daca scolile din Hoghiz si Racos inca mai functioneaza, asta este datorita elevilor romi". Numarul mare de copii din comunitatile roma ajuta la perpetuarea scolilor in comunele mici. Chiar daca nu sunt perseverenti, numeroasele inscrieri ce au loc in fiecare an permit ca scolile sa ramana deschise si sa isi continue activitatea.

Romanii si maghiarii nu fac multi copii, iar fara contributia din partea romilor, scolile nu ar avea suficienti elevi ca sa poata functiona.

Ca si solutii pentru mentinerea copiilor in scoli profesorii propun un afterschool unde copii sa poata beneficia de o mancare calda si de un cadru unde sa fie ajutati sa invete si sa isi faca temele. Aceste initiative exista deja in comune, iar profesorii au putut observa mari progrese la elevii care le frecventeaza, insa locurile sunt limitate iar aceste initiative depind de fonduri europene si nu sunt neaparat perene.

2.3. Competențe și experiența profesională

Vazand situatia actuala in comunitatile de romi vizate, cu aproape 100% lipsa de activitate profesionala (contractuala si/sau legala), am vrut sa stim ce au lucrat oamenii pe perioada sistemului comunist, care sunt orasele pe care le frecventeaza in scop economic, ce fel de meserii exercita, si daca detin cunostinte de mestesuguri traditionale.

Dupa efectuarea chestionarelor am putut constata ca mai putin de 10% dintre persoane se deplaseaza in orasele mari din vecinatate (Brasov si Sighisoara) pentru a gasi de munca. Comunele Hoghiz, Mateias si Racos pot fi accesate cu masina sau cu trenul (halta Hoghiz) sau gara din Racos. Nicio persoana dintre cele intervievate nu detine un permis de conducere, iar biletele de tren reprezinta o cheltuiala semnificativa pentru persoane. Izolarea relativa a acestor comune duce la limitarea oportunitatilor de activitate economica.

Contrar asteptarilor noastre, raspunsurile din chestionare arata ca foarte putine persoane au avut un loc de munca stabil in perioada comunista. Numai din patru din cele 100 de chestionare reiese o activitate economica concreta inainte de 1989 (angajati CFR). Restul publicului declara ca au "lucrat cu ziua la oameni la cartofi", "la sapa", "la camp", "la piatra", sau ca vanzatori ambulanti de maturi, linguri si fructe de padure. Nu s-a sesizat o diferenta clara intre perioada comunista si cea capitalista, nici in materie de lucru, nici in conceptia oamenilor. Dupa 1989 majoritatea au continuat in aceleasi domenii, desi cererea a devenit din ce in ce mai mica. Singurul domeniu nou evidentiat dupa comunism este cel in constructii. Cei cu varste pana la 30 de ani s-au aratat foarte nesiguri pe ei si au raspuns frecvent ca nu au lucrat niciodata.

In ceea ce priveste mestesugurile traditionale, locuitorii comunitatilor de romi stiu sa confectioneze maturi din nuiele, linguri de lemn si cosuri din nuiele. Din cate am putut observa cand oamenii ne-au invitat sa vedem produsele facute de ei, nu este o diversitate mare intre obiecte, iar acestea sunt aproape identice in fiecare gospodarie. Deoarece confectionarea acestor obiecte necesita un timp de lucru impornant, pretul de vanzare este mic iar cererea pe piata infima, aceste mestesururi nu reprezinta un venit constant. Localnicii se arata dornici de a confectiona si alte obiecte din lemn, insa le lipsesc uneltele si spatiul de lucru.

La intrebarea "Ce ati dori sa lucrati?" 85% dintre rapsunsuri au fost "orice", iar restul 15% au fost "la curatenie", "in constructii" sau "ceva fara calificare". Aceste tipuri de raspuns reflecta in mod evident o lipsa de aspiratii si de cunostinte in diferitele domenii de munca.

Daca scopul principal al aceste anchete a fost sa identificam calificarile oamenilor, dupa interpretarea chestionarelor ne-am dat seama ca acestea au nevoie sa fie dezvoltate.

2.4. Situația socială

Famiile intalnite in cadrul proiectului traiesc la limita supravietuirii. Singurele surse de venit constante sunt alocatiile sociale cu care pot acoperi numai strictul necesar. Numarul mare de copii in familie reprezinta o solutie de trai in acest context, deoarece un numar mare de persoane multiplica posibilitatile de subventii si sursele de venit. Tot acelasi numar mare de persoane insa impiedica familiile sa atinga un trai stabil deoarece parintii au mereu copii mici in ingrijire, iar spatiul de locuit devine din ce in ce mai restrans.

Membrii comunitatii rome se plang de conditiile lor de viata actuale si doresc o schimbare, insa se simt ignorati de catre autoritatile locale. In Racos o mare si principala nemultumire este vis a vis de primarul actual care, potrivit marturiilor, prefera sa angajeze oameni din alte localitati decat pe cei din comuna. Tot acesta va indemna politia sa ii bata pe membrii comunitatii rome cand ii prinde la furat de lemne din padure, or acestia sunt obligati sa o faca de nevoie. Casele prost izolate necesita incalzire toata ziua si toata noaptea pe timpul iernii, iar lemnele subventionate de stat nu acopera aceste nevoi.

Izolarea in care traiesc acesti oameni, neajunsurile, cat si sistemul de supravietuire de care depind, duc la perpetuarea saraciei pe mai multe generatii.

2.5. Concluzie

Sustenabilitatea proiectelor implementate în comunitățile rurale interetnice depinde de:

- ⇒ Importanța și urgența problemei abordate pentru comunitate
- ⇒ Disponibilitatea de implicare a reprezentanților tuturor grupurilor etnice
- ⇒ Vizibilitatea acțiunilor și a rezultatelor

Organizațiile care au început să implementeze proiecte în comunități interetnice ar trebui să continue activitatea în aceste comunități cu noi proiecte, programe, inițiative, evenimente sau chiar acțiuni punctuale, pentru ca populația locală să se angreneze în procesul de reabilitare comunitară (social, economic și cultural).

Antropolog: Simina Bălan

30.03.2016